

بررسی رابطه چشم انداز زمانی و هوش اخلاقی با مسئولیت پذیری دانش آموزان دختر متوسطه نظری شهرستان خوی در سال تحصیلی ۱۴۰۴-۱۴۰۳

مینا حاجی علیقلی^۱، لیلا حاجی علیقلی^۲، اسما الله وردیان^۳

۱- آموزش و پرورش، hajaligolimina@gmail.com

۲- آموزش و پرورش، hajaliygolimina@gmail.com

۳- آموزش و پرورش، asma.allhverdian@gmail.com

چکیده

هدف اصلی تحقیق حاضر، بررسی رابطه چشم انداز زمانی و هوش اخلاقی با مسئولیت پذیری دانش آموزان دختر متوسطه نظری بود. پژوهش حاضر از نظر هدف، جزء تحقیقات کاربردی و از نظر نحوه گردآوری داده ها از نوع توصیفی و به روش همبستگی است. جامعه آماری را کلیه دانش آموزان دختر متوسطه نظری شهرستان خوی در سال تحصیلی ۱۴۰۳-۱۴۰۴ به تعداد ۳۲۸۸ نفر در این پژوهش تشکیل دادند. حجم نمونه آماری از طریق جدول مورگان، به تعداد ۳۴۶ نفر مشخص شد که از طریق روش نمونه گیری خوشه ای از میان دانش آموزان دختر انتخاب شد. جهت اندازه گیری متغیرهای تحقیق از پرسشنامه های چشم انداز زمانی زیملاردو (۱۹۹۹)، هوش اخلاقی لنینیک و کیل (۲۰۱۱) و مسئولیت پذیری گلن و نلسون (۱۹۹۸) استفاده شد. روایی ابزارهای مذکور توسط اساتید متخصص تایید و پایایی آنها از طریق ضریب آلفای کرونباخ، به ترتیب ۰/۷۸۴، ۰/۸۴۹ و ۰/۸۱۵ بدست آمد. با توجه به نرمال بودن داده ها، از ضریب همبستگی پیرسون و رگرسیون چندگانه جهت آزمون فرضیه ها استفاده شد. نتایج نشان داد که رابطه بین چشم انداز زمانی و مولفه های آن با مسئولیت پذیری دانش آموزان دختر متوسطه نظری مثبت و معنی دار می باشد. همچنین نتایج نشانگر این بود که هوش اخلاقی و مولفه های آن با مسئولیت پذیری دانش آموزان دختر متوسطه نظری رابطه مثبت و معنی دار دارند ($p < 0/05$). به علاوه، نتایج رگرسیون چندگانه نشانگر این بود که مسئولیت پذیری دانش آموزان دختر متوسطه نظری از طریق مولفه حال فعال چشم انداز زمانی و مولفه های وفای به عهد و تعهد هوش اخلاقی به صورت معنی داری قابل پیش بینی می باشند ($p < 0/05$).

کلمات کلیدی: چشم انداز زمانی، هوش اخلاقی، مسئولیت پذیری دانش آموزان

مقدمه

مسئولیت پذیری! یعنی پاسخگو بودن در برابر نیازهای خود و دیگران و انجام وظایف فردی و اجتماعی به بهترین شکل می- باشد. مسئولیت پذیری ابعاد مختلفی دارد که شامل مسئولیت پذیری فردی، اجتماعی، اقتصادی، سیاسی، فرهنگی است. فرد مسئولیت پذیر کسی است که در قبال رفتار خودش پاسخگو باشد؛ یعنی مسئولیت سود و زیان وظیفه یا تکلیفی را که بر عهده گرفته است، بپذیرد (بیابانگرد، ۱۴۰۲). در واقع بی مسئولیتی، موجب ناتوانی در برقراری روابط سالم و محبت آمیز با دیگران، ناتوانی در تصمیم گیری، شکست های پیاپی تحصیلی، ترک تحصیل و مهم تر از همه روی آوردن به مصرف مواد مخدر، نوشیدنی های الکلی، پر خاشگری و بزه کاری خواهد شد (پورکران، ۱۳۹۸). دانش آموزان احساس مسئولیت را از والدین، مدرسه، دوستان و اجتماع می آموزند و با آموختن، این مهارت را تا آخر عمر حفظ می کنند. نخستین عامل مؤثر در ایجاد حس مسئولیت در افراد، خانواده می باشد. آموزش بچه ها روش بسیار مطلوبی برای آماده کردن آنها در پذیرش وظایف و مسئولیت- های بیشماری است که در بیرون از خانواده با آنها مواجه خواهند شد و زمینه لازم برای استقلال آنها را فراهم می کند (رحیمی، ۱۴۰۱). تحقیقاتی در ارتباط با آموزش مسئولیت پذیری صورت گرفته است از جمله اینکه افشار و همکاران (۱۳۹۸) نشان دادند که بین یادگیری مشارکتی و احساس مسئولیت ارتباط مثبت و معنی داری وجود دارد، نیز ویسی (۱۴۰۰) به این نتیجه رسید که ارتباط شیوه های تربیتی والدین با مسئولیت اجتماعی، مستقیم و معنی دار است. نلان (۲۰۲۲) نشان داد که داشتن آموزش مسئولیت پذیری می تواند منجر به بهبود مهارت های اجتماعی شود. از این رهگذر، شناخت عوامل زمینه ساز بهبود مسئولیت پذیری از جمله هوش اخلاقی، میتواند بستر لازم برای تقویت هر چه بیشتر مسئولیت پذیری را فراهم آورد.

هوش اخلاقی عبارت از توانایی ایجاد تمایز بین درست و غلط بر اساس اصول جهانشمول است. این نوع هوش، در محیط جهانی مدرن کنونی می تواند به مثابه ی نوعی جهت یاب برای اقدامات عمل نماید. هوش اخلاقی، نه تنها چارچوبی قوی و قابل دفاع برای فعالیت انسانها فراهم می کند، بلکه کاربردهای فراوانی در دنیای حقیقی دارد. در واقع، این هوش تمام انواع دیگر هوش انسان را در جهت انجام کارهای ارزشمند هدایت می کند (بهشتی فرآ و همکاران، ۲۰۲۱). بوربا^۴ هوش اخلاقی را به صورت ظرفیت تشخیص درست از غلط، داشتن یقین های اخلاقی و اقدام بر مبنای آن ها به منظور ارائه ی رفتار درست و شرافتمندانه تعریف کرده است (بوربا، ۲۰۲۱). هوش اخلاقی دارای ابعاد متفاوتی است. کیل و لنیک^۵ معتقدند که هوش اخلاقی در برگیرنده ی چهار بعد اصلی شامل درستکاری، مسئولیت پذیری، بخشش و دلسوزی و بعد زیرمجموعه (شایستگی) شامل انسجام، صداقت، شجاعت، رازداری، انجام تعهدات فردی/مسئولیت پذیری (پاسخگویی) در برابر تصمیمات شخصی، خودکنترلی و خودمحدودسازی، کمک به دیگران (قبول مسئولیت برای خدمت به دیگران)، مراقبت از دیگران (مهربانی)، درک احساسات دیگران (بشردوستی و رفتار شهروندی) و درک نیازهای روحی خود (ایمان، اعتقاد و تواضع) می باشد (لنیک و کیل، ۲۰۱۱).

کمک هوش به توانمندی روانشناختی می تواند کمک شایانی به افراد نماید و آنها را قادر کند تا با توجه به حافظه شغلی خود پاسخگوی نیازها، مشکلات و واکنش های به موقع به تغییرات محیطی باشند. بنابراین، سازمانها برای پیشبرد اهداف شغلی و دستیابی به آنها به این متغیرها نیاز دارند که بتوانند با اتکای به آنها عملکرد خود را بهبود بخشند (زارعی متین، ۱۴۰۰). همچنین زمانی که هوش اخلاقی با زندگی فردی پیوند بخورد، نیروی قدرتمندی از لحاظ روانشناختی حاصل می شود که افراد

1 Responsibility

2 Nolan

3 Beheshtifar

4 Borba

5 Lennick & Kiel

لحظات لذت بخش تر، متوازن تر و معنادارتری را تجربه کنند (فتاحی و همکاران، ۱۳۹۹). در این زمینه، وحیدی و نکویی (۱۴۰۱) نشان دادند که بین هوش اخلاقی و عملکرد شغلی کارکنان رابطه مثبت و معناداری وجود دارد، همچنین، اسویپر (۲۰۱۹) نشان داد که رفتار اخلاقی بر رضایت تاثیر دارد. از طرفی باید اشاره داشت دانش آموزانی که به دلیل هدف گذاری مشخص برای آینده، تمایل بیشتری به پذیرش مسئولیت های خود و مدیریت بهینه زمان دارند موفق عمل می کنند. این مسئولیت پذیری به آن ها کمک می کند تا تصمیمات بهتری بگیرند و تجربیات ارزشمندی کسب کنند که موجب تقویت چشم انداز آینده نگرانه شان می شود (تردوی^۲ و همکاران، ۲۰۲۰)، لذا مفهوم چشم انداز زمانی، می تواند در این خصوص مطرح شود. چشم انداز زمانی یعنی شیوه ای که افراد و فرهنگ ها جریان تجارب انسانی را درون چارچوب های زمانی مشخص گذشته، حال و آینده معنا می بخشند. به عبارت دیگر چشم انداز زمانی نوعی سبک شناختی است که بر اینکه چگونه افراد با گذشته، حال و آینده ارتباط دارند و چگونه این باز نمودها بر افکار و در نهایت رفتار آنها تاثیر می گذارد، مرتبط است (شفیع خانی باقریان و شکری، ۱۳۹۹). افراد با درک خود از زمان برانگیخته می شوند. تغییرات چشم انداز زمانی آینده نگر در یک شخص، انرژی و منابع او را به سوی نتایج ابزاری و هیجانی هدایت نموده و نقش اساسی در زندگی فرد بازی می کند. این بعد در رابطه انتخاب بین کار و خواسته های خانواده نقش داشته و بر تعهد عاطفی و تداوم شغل تاثیر گذار است. در تعارض بین کار _ خانواده و خانواده _ کار، کسانی که جهت یابی آینده نگر عمیقتری داشتند در شرایط ارجحیت خانواده به کار، تعهد عاطفی پایینتری را نسبت به افراد با عمق پایینتر آینده نگری نشان دادند (تردوی و همکاران، ۲۰۲۰). همچنین سیستم مغزی چشم - انداز زمانی به آینده چشم انداز زمانی را به عنوان کلیه دیدگاه های فرد از آینده و گذشته روانی موجود در یک زمان داده شده تعریف می نماید (فورتوناتو^۳ و همکاران، ۲۰۱۸). عبدالمی بیلویی و رزاقی (۱۴۰۳) در تحقیقی نشان دادند که هوش اخلاقی با سطح اطمینان ۹۹٪ با خودپنداره دانش آموزان دارای رابطه معناداری هستند و همبستگی به صورت مثبت و مستقیم می باشد. و نیز کرم زاده (۱۴۰۳) گزارش کرد دانش آموزانی که با روش آموزش هوش اخلاقی دیده اند با دانش آموزانی که این آموزش را ندیده اند در میزان مسئولیت پذیری آنها تفاوت معناداری وجود دارد. به علاوه ناظری و شفیی تبار (۱۴۰۳) دریافتند باتوجه به اینکه چشم انداز زمانی گذشته منفی و نقص در خودمهارگری/ بازداري، توانایی تبیین تغییرات رفتار قلدری در دانش آموزان را دارند. همچنین پورزرگر و همکاران (۱۴۰۰) در پژوهشی نشان دادند که رفتارهای پرخطر با متغیر هیجان خواهی و مولفه های چشم انداز زمانی (گذشته منفی، گذشته مثبت و حال لذت گرایانه) ارتباط مثبت و معنادار و با مولفه های (حال و قضا و قدری، آینده و آینده متعالی) ارتباط منفی دارد. همچنین متغیرهای پیشین حدود ۳۷ درصد واریانس رفتارهای پرخطر را پیش بینی میکند. و نیز نامجو و همکاران (۱۴۰۲) گزارش کردند هوش اخلاقی و مولفه های هوش اخلاقی باعث بهبود مسئولیت پذیری اجتماعی فرد می شوند. همینطور عامری سیاهویی (۱۴۰۳) در تحقیقاتش نشان داد دانش آموزانی که به هر دلیل هوش اخلاقی کسب نکرده اند در معرض خطرهای جدی قرار دارند. این دانش آموزان به دلیل وجدان متزلزل ضعف در مهار کردن امیال رشد نیافتگی حساسیت های اخلاقی و باورهای که به گونه ای نادرست هدایت شده تا حد زیادی به عقب افتادگی اخلاقی و اجتماعی و افت تحصیلی دچار و در بزرگسالی به شخصیت های نابهنجار و ناموفق تبدیل می شوند. و نیز اخلاقی پور و اکبری بورنگ (۱۴۰۲) در تحقیقی نشان دادند مولفه های چشم انداز زمانی می توانند نشاط دانش آموزان را پیش

1 Schwepker
2 TreaDway
3 Fortunato

بینی کنند. و نیز جانسون^۱ و همکاران (۲۰۲۴) دریافتند دانش آموزانی که چشم انداز زمانی مثبت دارند، روابط اجتماعی بهتری برقرار می کنند. همچنین اسمیت^۲ و همکاران (۲۰۲۳) در پژوهشی نشان دادند که دانش آموزانی که چشم انداز زمانی بلندمدت دارند، عملکرد تحصیلی بهتری دارند. به علاوه ویلیامز^۳ و همکاران (۲۰۲۲) در تحقیقاتش نشان دادند که چشم انداز زمانی مثبت می تواند به کاهش استرس تحصیلی و افزایش رضایت دانش آموزان از فرآیند یادگیری کمک کند. همینطور سیدر^۴ و همکاران (۲۰۲۲) نشان دادند که هوش اخلاقی در پیش بینی عملکرد تحصیلی دانش آموزان متوسطه سهم دارند. و نیز آرولو^۵ و همکاران (۲۰۲۰) دریافتند باور اخلاقی می تواند به عنوان منبع حمایت عمل کند و نیروی درونی را فراهم آورد که به افراد کمک می کند، موقعیتهای استرس شدید را درک نمایند. سطوح بالاتر عقیده مذهبی و باور اخلاقی با پاسخ های انطباقی کنار آمدن، تاب آوری بالاتر به استرس، جهت گیری خوش بینانه به زندگی، حمایت اجتماعی ادراک شده بالاتر و سطوح پایین تر اضطراب میان افراد در حال بهبود ارتباط دارد. همچنین در مطالعه ای که بونیول^۶ (۲۰۲۲) انجام داد، مشخص شد که انگیزه خود شکوفایی ارتباط مثبت با امید، پیگیری هدف و انجام تکلیف دارد اما انگیزه رقابت، دارای رابطه منفی با پیگیری هدف و انجام تکلیف داشت. نتایج این پژوهش حاکی از اهمیت داشتن یک چشم انداز زمان آینده، جهت تبیین ارتباط بین چشم انداز زمان و باورهای انگیزشی داشت. به علاوه کلارکن^۷ (۲۰۱۹) در مقاله ای نتیجه گرفت با توسعه هوش اخلاقی بیشتر، مزایای آن برای مدارس و جامعه منجر به ایجاد سازمانهایی می شود که دارای روابط مثبت تر، روابط بهتر و دانش آموزانی هستند که هم هوشمند و هم خوب هستند و از اصول و حقوق جهانی بشر برخوردارند.

دانش آموزان به عنوان آینده سازان جامعه، باید مسئولیت پذیری را در خود تقویت کنند. یکی از عوامل مهمی که می تواند بر این ویژگی ها تأثیرگذار باشد، «چشم انداز زمانی» و «هوش اخلاقی» است. چشم انداز زمانی به توانایی فرد در تصور و برنامه ریزی برای آینده مرتبط است و هوش اخلاقی به توانایی در تشخیص و ارزیابی مسائل اخلاقی و اتخاذ تصمیمات صحیح بر اساس آن می پردازد. بررسی رابطه این دو مفهوم با مسئولیت پذیری دانش آموزان دختر، می تواند به درک بهتری از چگونگی شکل گیری رفتارهای مثبت و نشاط اجتماعی در این گروه کمک کند، لذا، محقق با دغدغه درک چگونگی این ارتباط، به دنبال شناسایی عواملی است که می توانند بر سطح مسئولیت پذیری دانش آموزان دختر تأثیر بگذارند. آیا دانش آموزان با چشم انداز زمانی روشن و هوش اخلاقی بالا، رفتارهای مسئولانه تری از خود نشان می دهند؟ آیا ممکن است تقویت یکی از این عوامل به بهبود مسئولیت پذیری دیگر کمک کند؟ این پرسش ها نه تنها بر اساس نیاز به ارتقاء کیفیت آموزش و پرورش بلکه به منظور آماده سازی دانش آموزان برای چالش های اخلاقی و اجتماعی آینده در نظر گرفته می شود. لذا، شناخت و تجزیه و تحلیل این ارتباطات به محقق این امکان را می دهد که الگوهای مناسبی برای تربیت نسل های آینده طراحی کند و در نهایت، به بهبود مسئولیت پذیری در جامعه کمک کند، لذا سوال اصلی تحقیق حاضر این است که آیا چشم انداز زمانی و هوش اخلاقی با مسئولیت پذیری دانش آموزان دختر متوسطه نظری ارتباط دارد؟

1 Johnson
2 Smith
3 Williams
4 Seider
5 Arevalo
6 Boniwell
7 Clarken

روش تحقیق

پژوهش حاضر با توجه به هدف، کاربردی است. با توجه به ماهیت این پژوهش، بر اساس نحوه گردآوری داده‌ها از نوع توصیفی - همبستگی می‌باشد. جامعه آماری را کلیه دانش آموزان دختر متوسطه نظری شهرستان خوی در سال تحصیلی ۱۴۰۳-۱۴۰۴ به تعداد ۳۲۸۸ نفر در این پژوهش تشکیل دادند. حجم نمونه آماری از طریق جدول مورگان، به تعداد ۳۴۶ نفر مشخص شد که از طریق روش نمونه‌گیری خوشه‌ای از میان دانش آموزان دختر انتخاب شد. شیوه نمونه‌گیری تصادفی خوشه‌ای یک روش نمونه‌گیری است که در آن ابتدا واحدهای نمونه‌گیری به چند خوشه تقسیم می‌شوند و سپس نمونه‌ها از داخل هر خوشه به صورت تصادفی انتخاب می‌شوند. در این تحقیق به منظور اندازه‌گیری متغیرها از سه پرسشنامه استفاده شد که مشخصات آنها در ذیل مورد اشاره قرار گرفته است. ۱- برای اندازه‌گیری هوش اخلاقی از پرسشنامه توسط لنیک و کیل (۲۰۱۱) استفاده شد که از ۱۰ مولفه و ۴۰ سوال بسته پاسخ در طیف پنج درجه‌ای لیکرت تنظیم شده که به ترتیب امتیاز ۱ تا ۵ به آن تعلق می‌گیرد و نمره کل آن بین ۴۰ و ۲۰۰ می‌باشد که هرچه نمره بالاتر باشد نشان از هوش اخلاقی بالاست. روایی و پایایی ابزار در تحقیق نجف دخت حاجبی (۱۳۹۷) بررسی و مورد تایید قرار گرفت است. در تحقیق حاضر نیز، روایی پرسشنامه توسط اساتید مربوطه تایید و پایایی آن از طریق ضریب آلفای کرونباخ، ۰/۸۴۹ بدست آمد. ۲- پرسشنامه مسئولیت اجتماعی توسط گلن و نلسون (۱۹۹۸) طراحی و اعتباریابی شده است، این پرسشنامه شامل ۲۵ گویه بسته پاسخ بر اساس طیف پنج درجه‌ای لیکرت می‌باشد، این پرسشنامه توسط محمدیان (۱۳۹۴) اعتباریابی شده است. در تحقیق حاضر نیز، روایی پرسشنامه توسط اساتید مربوطه تایید و پایایی آن از طریق ضریب آلفای کرونباخ، ۰/۸۱۵ بدست آمد. ۳- پرسشنامه چشم انداز زمان توسط زیملاردو و بوید در سال (۱۹۹۹) به منظور سنجش چشم انداز زمان طراحی و تدوین شده است. این پرسشنامه دارای ۳۶ سوال و شامل ۵ مولفه می‌باشد و بر اساس طیف پنج گزینه‌ای لیکرت درجه بندی شده است. در پژوهش شفیع خانی و همکاران (۱۳۹۹) پایایی به روش آلفای کرونباخ ۰/۷۲، گزارش شده است. در تحقیق حاضر نیز، روایی پرسشنامه توسط اساتید مربوطه تایید و پایایی آن از طریق ضریب آلفای کرونباخ، ۰/۷۸۴ بدست آمد. مراحل اجرای تحقیق با استفاده از نمونه‌گیری خوشه‌ای به این صورت است که ابتدا باید واحد نمونه را تعیین کرد. در اینجا، واحد نمونه می‌تواند مدارس دخترانه متوسطه منطقه خوی باشد، در مرحله بعد، محقق به سراغ مدارس انتخاب شده مراجعه و پرسشنامه برای دانش آموزان دختر توزیع شد و مدت زمان کافی به دانش آموزان دختر داده شد و چند روز بعد محقق برای دریافت پرسشنامه تکمیل شده دوباره مراجعه نمود. برای انجام تحقیق و به منظور خلاصه کردن، طبقه‌بندی، سازمان‌دهی، استخراج، توصیف و تجزیه و تحلیل داده‌ها از تکنیک‌های آماری توصیفی و استنباطی استفاده شد.

یافته‌ها

به منظور بررسی رابطه چشم انداز زمانی و هوش اخلاقی با مسئولیت پذیری دانش آموزان دختر متوسطه نظری از آزمون آماری همبستگی پیرسون (به جهت نرمال بودن داده‌ها) استفاده می‌شود.

جدول ۱، ضریب همبستگی بین چشم انداز زمانی با مسئولیت پذیری دانش آموزان

چشم انداز زمانی		مسئولیت پذیری دانش آموزان
۰/۴۷۱	همبستگی پیرسون	
۰/۰۱	سطح معنی داری	
۳۶۴	تعداد	

جدول ۲، ضریب همبستگی بین هوش اخلاقی با مسئولیت پذیری دانش آموزان

هوش اخلاقی		مسئولیت پذیری دانش آموزان
۰/۵۱۴	همبستگی پیرسون	
۰/۰۱	سطح معنی داری	
۳۶۴	تعداد	

باتوجه به جداول، که نشان دهنده ضریب همبستگی بین چشم انداز زمانی با مسئولیت پذیری دانش آموزان (۰/۴۷۱) و سطح معنی داری (۰/۰۱) که کوچکتر از ۰/۰۵ است و ضریب همبستگی بین هوش اخلاقی با مسئولیت پذیری دانش آموزان (۰/۵۱۴) و سطح معنی داری (۰/۰۱) که کوچکتر از ۰/۰۵ است، فرض صفر مبنی بر مستقل بودن متغیرها رد شده و نتیجه حاصل شد که بین چشم انداز زمانی و هوش اخلاقی با مسئولیت پذیری دانش آموزان دختر متوسطه نظری رابطه مثبت و معنی داری وجود دارد.

در ادامه، به بررسی ارتباط مولفه های چشم انداز زمانی با مسئولیت پذیری دانش آموزان دختر متوسطه نظری با استفاده از ضریب همبستگی پیرسون پرداخته شده است، نتیجه تحلیل در جدول ذیل ارائه شده است.

جدول ۳، ضریب همبستگی بین مولفه های چشم انداز زمانی با مسئولیت پذیری دانش آموزان

متغیرهای پیش بین	متغیر ملاک	تعداد	ضریب همبستگی	سطح معنی داری
عدم فکر به گذشته بد	مسئولیت پذیری دانش آموزان	۳۶۴	۰/۴۵۰	۰/۰۱
توجه به حال		۳۶۴	۰/۴۴۹	۰/۰۱
توجه به آینده		۳۶۴	۰/۴۳۹	۰/۰۱
گذشته خوب		۳۶۴	۰/۴۲۵	۰/۰۱
حال فعال		۳۶۴	۰/۴۸۱	۰/۰۱

با توجه به جدول، که ضریب همبستگی بین عدم فکر به گذشته بد با مسئولیت پذیری دانش آموزان (۰/۴۵۰)؛ بین توجه به حال با مسئولیت پذیری دانش آموزان (۰/۴۴۹)؛ بین توجه به آینده با مسئولیت پذیری دانش آموزان (۰/۴۳۹)؛ بین گذشته خوب با مسئولیت پذیری دانش آموزان (۰/۴۲۵) و بین حال فعال با مسئولیت پذیری دانش آموزان (۰/۴۸۱) و سطح معنی داری (۰/۰۱) که کوچکتر از ۰/۰۵ است، نتیجه حاصل شد که بین مولفه های چشم انداز زمانی با مسئولیت پذیری دانش آموزان دختر متوسطه نظری رابطه مثبت و معنی داری وجود دارد.

در ادامه، به بررسی ارتباط مولفه های هوش اخلاقی با مسئولیت پذیری دانش آموزان دختر متوسطه نظری با استفاده از ضریب همبستگی پیرسون پرداخته شده است، نتیجه تحلیل در جدول ذیل ارائه شده است.

جدول ۴، ضریب همبستگی بین مولفه های هوش اخلاقی با مسئولیت پذیری دانش آموزان

متغیرهای پیش بین	متغیر ملاک	تعداد	ضریب همبستگی	سطح معنی داری
عمل کردن مبتنی بر اصول، ارزش ها و باورها	مسئولیت پذیری دانش آموزان	۳۶۴	۰/۴۸۹	۰/۰۱
راستگویی		۳۶۴	۰/۴۶۶	۰/۰۱
پافشاری برای حق		۳۶۴	۰/۴۷۹	۰/۰۱
وفای به عهد		۳۶۴	۰/۵۰۵	۰/۰۱
تعهد		۳۶۴	۰/۵۰۹	۰/۰۱
اقرار به اشتباهات و شکست ها		۳۶۴	۰/۴۳۵	۰/۰۱
کمک رسانی		۳۶۴	۰/۳۹۶	۰/۰۱
علاقه به کارم		۳۶۴	۰/۳۸۵	۰/۰۱
بخشش اشتباهات خود		۳۶۴	۰/۴۰۲	۰/۰۱
بخشش اشتباهات دیگران		۳۶۴	۰/۳۷۹	۰/۰۱

با توجه به جدول، که ضریب همبستگی بین عمل کردن مبتنی بر اصول، ارزش ها و باورها با مسئولیت پذیری دانش آموزان (۰/۴۸۹)؛ بین راستگویی با مسئولیت پذیری دانش آموزان (۰/۴۶۶)؛ بین پافشاری برای حق با مسئولیت پذیری دانش آموزان (۰/۴۷۹)؛ بین وفای به عهد با مسئولیت پذیری دانش آموزان (۰/۵۰۵)؛ بین تعهد با مسئولیت پذیری دانش آموزان (۰/۵۰۹)؛ بین اقرار به اشتباهات و شکست ها با مسئولیت پذیری دانش آموزان (۰/۴۳۵)؛ بین کمک رسانی با مسئولیت پذیری دانش آموزان (۰/۳۹۶)؛ بین علاقه به کارم با مسئولیت پذیری دانش آموزان (۰/۳۸۵)؛ بین بخشش اشتباهات خود با مسئولیت پذیری دانش آموزان (۰/۴۰۲)؛ بین بخشش اشتباهات دیگران با مسئولیت پذیری دانش آموزان (۰/۳۷۹) و سطح معنی داری (۰/۰۱) که کوچکتر از ۰/۰۵ است، نتیجه حاصل شد که بین مولفه های هوش اخلاقی با مسئولیت پذیری دانش آموزان دختر متوسطه نظری رابطه مثبت و معنی داری وجود دارد.

در ادامه، به پیش بینی مسئولیت پذیری دانش آموزان دختر متوسطه نظری از طریق مولفه های چشم انداز زمانی با استفاده از آزمون رگرسیون چندگانه پرداخته شده است که نتایج آن در جدول زیر ارائه شده است.

جدول ۵، خلاصه نتایج تحلیل رگرسیون چندگانه مسئولیت پذیری دانش آموزان از طریق مولفه های چشم انداز زمانی

متغیر ملاک	R	R2	تعدیل R2	خطای میانگین مجزورات	درجه آزادی	مجموع مجزورات	نمره f	سطح معنی داری
مسئولیت پذیری دانش آموزان	۰/۵۰۳	۰/۲۵۳	۰/۲۴۲	۱۱/۶۴۷۵۸	۵	۳۱۲۷/۷۸۷	۲۳/۰۵۵	۰/۰۰۱
					۳۴۰	۱۳۵/۶۶۶		

همانطور که در جدول، مشاهده می شود، مولفه های چشم انداز زمانی وارد معادله رگرسیون شده اند که میزان همبستگی چندگانه آنها با مسئولیت پذیری دانش آموزان برابر با ۰/۵۰۳ و مقدار مجذور R تعدیل شده برابر با ۰/۲۴۲ می باشد. در ادامه به ارائه جدول رگرسیون چندگانه پرداخته می شود.

جدول ۶، رگرسیون چندگانه مسئولیت پذیری دانش آموزان از طریق مولفه های چشم انداز زمانی

متغیر ملاک	متغیرهای پیش بین	B	خطای معیار	Beta	T	سطح معنی داری
مسئولیت پذیری دانش آموزان	مقدار ثابت	۶۷/۹۶۲	۲/۷۴۱		۲۴/۷۹۳	۰/۰۱
	عدم فکر به گذشته بد	۰/۱۸۶	۰/۲۲۴	۰/۱۱۶	۰/۸۲۹	۰/۴۰۷
	توجه به حال	۰/۱۳۹	۰/۲۱۳	۰/۰۹۴	۰/۶۵۱	۰/۵۱۵
	توجه به آینده	۰/۲۴۵	۰/۲۸۴	۰/۱۰۵	۰/۸۶۵	۰/۳۸۸
	گذشته خوب	-۰/۱۹۹	۰/۲۶۸	-۰/۰۹۶	-۰/۷۴۳	۰/۴۵۸
	حال فعال	۱/۲۲۳	۰/۲۸۳	۰/۳۱۹	۴/۳۲	۰/۰۱

طبق جدول، سطح معنی داری مولفه حال فعال، کمتر از ۰/۰۵ است، به این ترتیب این مولفه قادر به پیش بینی مسئولیت پذیری دانش آموزان می باشند.

در ادامه، به پیش بینی مسئولیت پذیری دانش آموزان دختر متوسطه نظری از طریق مولفه های هوش اخلاقی پرداخته می شود

جدول ۷، خلاصه نتایج تحلیل رگرسیون چندگانه مسئولیت پذیری دانش آموزان از طریق مولفه های هوش اخلاقی

متغیر ملاک	R	R2	R2 تعدیل شده	خطای استاندارد SE	میانگین مجزورات	درجه آزادی	مجموع مجزورات	نمره f	سطح معنی داری
مسئولیت پذیری دانش آموزان	۰/۵۵۱	۰/۳۰۴	۰/۲۸۳	۱۱/۳۲۶۹۹	۱۸۷۸۴/۶۶	۱۰	۱۸۷۸/۴۶۶	۱۴/۶۴۱	۰/۰۰۱
					۴۲۹۸۰/۷۴	۳۳۵	۱۲۸/۳۰۱		

همانطور که در جدول، مشاهده می شود، مولفه های هوش اخلاقی وارد معادله رگرسیون شده اند که میزان همبستگی چندگانه آنها با مسئولیت پذیری دانش آموزان برابر با ۰/۵۵۱ و مقدار مجذور R تعدیل شده برابر با ۰/۲۸۳ می باشد. در ادامه به ارایه جدول رگرسیون چندگانه پرداخته می شود.

جدول ۸، رگرسیون چندگانه مسئولیت پذیری دانش آموزان از طریق مولفه های هوش اخلاقی

متغیر ملاک	متغیرهای پیش بین	B	خطای معیار	Beta	T	سطح معنی داری
مسئولیت پذیری دانش آموزان	مقدار ثابت	۶۲/۳۳۳	۲/۹۱۲		۲۱/۴۰۸	۰/۰۱
	عمل کردن مبتنی بر اصول، ارزش ها و باورها	۰/۴۱۷	۰/۳۳۸	۰/۱۱	۱/۲۳۶	۰/۲۱۷
	راستگویی	۰/۰۶۷	۰/۳۳۳	۰/۰۱۸	۰/۲۰۱	۰/۸۴
	پافشاری برای حق	۰/۰۷۴	۰/۳۴۷	۰/۰۲	۰/۲۱۴	۰/۸۳
	وفای به عهد	۰/۷۰۲	۰/۳۴۸	۰/۱۸	۲/۰۱۷	۰/۰۴۴
	تعهد	۰/۸۰۱	۰/۳۴۹	۰/۲۰۳	۲/۲۹۷	۰/۰۲۲
	اقرار به اشتباهات و شکست ها	۰/۳۳۵	۰/۳۳۹	۰/۰۹۵	۰/۹۸۸	۰/۳۲۴
	کمک رسانی	۰/۳۵۷	۰/۳۳	۰/۱۰۵	۱/۰۸۱	۰/۲۸۱
	علاقه به کارم	-۰/۲۶۵	۰/۳۴۴	-۰/۰۷۸	-۰/۷۷۲	۰/۴۴
	بخشش اشتباهات خود	۰/۱۶۸	۰/۳۲۸	۰/۰۵	۰/۵۱۴	۰/۶۰۸

طبق جدول، سطح معنی داری مولفه های وفای به عهد و تعهد، کمتر از ۰/۰۵ است، به این ترتیب این مولفه قادر به پیش بینی مسئولیت پذیری دانش آموزان می باشند.

بحث و نتیجه گیری

تحلیل صورت گرفته نشانگر این بود که چشم انداز زمانی و هوش اخلاقی با مسئولیت پذیری دانش آموزان دختر متوسطه نظری رابطه مثبت و معنی داری دارد. در تبیین یافته فوق باید اشاره داشت که رابطه مثبت و معنادار بین چشم انداز زمانی و هوش اخلاقی با مسئولیت پذیری دانش آموزان دختر متوسطه نظری نشان دهنده تأثیر نگرش به آینده و اصول اخلاقی بر رفتارهای مسئولانه است. زمانی که دانش آموزان چشم انداز زمانی روشنی دارند یعنی آینده را مهم می دانند و برای آن برنامه ریزی می کنند تمایل بیشتری به پذیرش مسئولیت در تحصیل و زندگی اجتماعی خود نشان می دهند. همچنین، هوش اخلاقی به عنوان توانایی درک و اجرای ارزش های اخلاقی باعث می شود فرد احساس مسئولیت بیشتری نسبت به اعمال خود داشته باشد، تصمیمات صحیح تری بگیرد، و در روابط اجتماعی و تحصیلی خود رفتارهای متعهدانه تری نشان دهد. در مجموع، ترکیب این دو عامل موجب تقویت حس مسئولیت پذیری شده و بر عملکرد و رفتار دانش آموزان تأثیر مثبتی می گذارد. نتیجه بدست آمده با نتایج پژوهش های عبدالهی بیلویی و رزاقی (۱۴۰۳)، کرم زاده (۱۴۰۳)، جانسون و همکاران (۲۰۲۴)، همسو می باشد. همچنین تحلیل صورت گرفته نشانگر این بود که مولفه های چشم انداز زمانی با مسئولیت پذیری دانش آموزان دختر متوسطه نظری رابطه مثبت و معنی داری دارد. در تبیین یافته فوق باید اشاره داشت که مولفه های چشم انداز زمانی، مانند آینده نگر، هدف گذاری، و تنظیم برنامه های بلندمدت، نقش مهمی در تقویت مسئولیت پذیری دانش آموزان دختر متوسطه نظری دارند. دانش آموزانی که دیدگاه روشنی نسبت به آینده دارند و برای دستیابی به اهداف خود برنامه ریزی می کنند، به طور طبیعی در انجام وظایف تحصیلی و اجتماعی خود مسئولیت بیشتری نشان می دهند. این افراد تمایل دارند تصمیمات سنجیده تری بگیرند، تعهدات خود را با دقت بیشتری مدیریت کنند، و برای موفقیت های بلندمدت، رفتارهای پایدار و متعهدانه تری در پیش بگیرند. بنابراین، ارتباط مثبت و معنادار بین این مولفه ها نشان می دهد که داشتن چشم انداز زمانی روشن می تواند عاملی تأثیرگذار در رشد مسئولیت پذیری و موفقیت تحصیلی دانش آموزان باشد. نتیجه بدست آمده با نتایج پژوهش های ناظری و شفیع تبار (۱۴۰۳)، پورزرگر و همکاران (۱۴۰۰)، ویلیامز و همکاران (۲۰۲۲) همسو می باشد. به علاوه تحلیل صورت گرفته نشانگر این بود که مولفه های هوش اخلاقی با مسئولیت پذیری دانش آموزان دختر متوسطه نظری رابطه مثبت و معنی داری دارد. در تبیین یافته فوق باید اشاره داشت که مولفه های هوش اخلاقی، مانند همدلی، صداقت، عدالت محوری، و پابندی به اصول اخلاقی، تأثیر چشمگیری بر میزان مسئولیت پذیری دانش آموزان دختر متوسطه نظری دارند. دانش آموزانی که دارای هوش اخلاقی بالایی هستند، تصمیمات خود را بر اساس ارزش های اخلاقی اتخاذ کرده و در تعاملات اجتماعی و تحصیلی رفتارهای منصفانه و متعهدانه ای نشان می دهند. این افراد نسبت به وظایف خود احساس مسئولیت بیشتری داشته و در قبال دیگران نیز نگرش دلسوزانه تری دارند. از این رو، ارتباط مثبت و معنادار بین این مولفه ها نشان می دهد که تقویت هوش اخلاقی می تواند زمینه ساز رشد مسئولیت پذیری و عملکرد مثبت در محیط تحصیلی و اجتماعی باشد. نتیجه بدست آمده با نتایج پژوهش های عبدالهی نامجو و همکاران (۱۴۰۲)، عامری سیاهویی (۱۴۰۳)، سیدر و همکاران (۲۰۲۲)، آرولو و همکاران (۲۰۲۰) همسو می باشد. و نیز تحلیل صورت گرفته در فصل چهارم نشانگر این بود که مسئولیت

پذیری دانش آموزان دختر متوسطه نظری از طریق مولفه حال فعال چشم انداز زمانی به صورت معنی داری قابل پیش بینی است. در تبیین یافته فوق باید اشاره داشت که مولفه "حال فعال" در چشم انداز زمانی نشان دهنده تمرکز بر فرصت ها و تجربیات جاری است، که می تواند تأثیر مستقیمی بر میزان مسئولیت پذیری دانش آموزان دختر متوسطه نظری داشته باشد. دانش آموزانی که در لحظه زندگی می کنند و به طور فعال در امور تحصیلی و اجتماعی مشارکت دارند، معمولاً احساس مسئولیت بیشتری نسبت به وظایف خود نشان می دهند. این افراد با درک اهمیت اقدامات کنونی، انتخاب های آگاهانه تری انجام داده و تعهد بیشتری نسبت به اهداف کوتاه مدت و بلندمدت خود دارند. از این رو، می توان مسئولیت پذیری آنان را بر اساس این مولفه پیش بینی کرد، زیرا نحوه نگرش به زمان و استفاده مؤثر از لحظات حاضر بر تصمیم گیری های مسئولانه و رفتارهای متعهدانه آنان تأثیرگذار است. نتیجه بدست آمده با نتایج پژوهش های اخلاقی پور و اکبری برونک (۱۴۰۲)، اسمیت و همکاران (۲۰۲۳)، بونیول (۲۰۲۲) همسو می باشد. و نیز تحلیل صورت گرفته نشانگر این بود که مسئولیت پذیری دانش آموزان دختر متوسطه نظری از طریق مولفه های وفای به عهد و تعهد به صورت معنی داری قابل پیش بینی است. در تبیین یافته فوق باید اشاره داشت که وفای به عهد و تعهد از جمله مولفه های اساسی در شکل گیری رفتارهای مسئولانه دانش آموزان دختر متوسطه نظری محسوب می شوند. دانش آموزانی که به تعهدات خود پایبند هستند و وعده هایشان را عملی می کنند، تمایل بیشتری به پذیرش مسئولیت در حوزه های تحصیلی و اجتماعی دارند. این افراد با درک اهمیت انجام وظایف و رعایت اصول اخلاقی، تصمیم گیری های آگاهانه تری داشته و در تعاملات خود قابل اعتمادتر عمل می کنند. از این رو، میزان مسئولیت پذیری آنان را می توان بر اساس این دو مولفه پیش بینی کرد، چرا که پایبندی به عهد و تعهدات موجب تقویت حس مسئولیت پذیری و افزایش موفقیت تحصیلی و اجتماعی می شود. نتیجه بدست آمده با نتایج پژوهش کلارکن (۲۰۱۹) همسو می باشد. در بررسی عوامل مؤثر بر مسئولیت پذیری دانش آموزان دختر متوسطه نظری، مشاهده شد که چشم انداز زمانی، هوش اخلاقی، وفای به عهد و تعهد، نقشی اساسی در شکل گیری این ویژگی ایفا می کنند. چشم انداز زمانی شامل آینده نگر و تمرکز بر حال فعال به دانش آموزان کمک می کند تا برای آینده برنامه ریزی کنند و به مسئولیت های خود متعهد بمانند. درک اهمیت لحظات کنونی نیز موجب افزایش تعامل و مشارکت آنان در فعالیت های تحصیلی و اجتماعی می شود. هوش اخلاقی، شامل مؤلفه هایی نظیر همدلی، صداقت و عدالت محوری، تأثیر مستقیمی بر رفتارهای مسئولانه دارد. دانش آموزانی که از هوش اخلاقی بالاتری برخوردارند، تصمیمات آگاهانه تری می گیرند و نسبت به وظایف خود احساس تعهد بیشتری دارند. این مولفه ها، نه تنها در محیط تحصیلی بلکه در ارتباطات اجتماعی نیز باعث شکل گیری رفتارهای مسئولانه و پایدار می شوند. وفای به عهد و تعهد از دیگر عوامل تعیین کننده مسئولیت پذیری است. افرادی که به وعده های خود پایبند هستند و تعهداتشان را جدی می گیرند، در انجام وظایفشان قابل اعتمادتر عمل می کنند. رعایت اصول اخلاقی و تعهد به انجام وظایف، دانش آموزان را قادر می سازد که نظم و انضباط بیشتری داشته باشند و در مسیر پیشرفت تحصیلی و فردی موفق تر ظاهر شوند. همچنین، ارتباط بین چشم انداز زمانی و هوش اخلاقی با مسئولیت پذیری نشان می دهد که برنامه ریزی برای آینده و پایبندی به ارزش های اخلاقی، همراه با تعهدات شخصی و اجتماعی، نقش مهمی در رفتارهای متعهدانه ایفا می کنند. دانش آموزانی که به این اصول پایبند هستند، احتمال بیشتری دارد که در مسیر تحصیلی و زندگی اجتماعی خود موفق باشند. با در نظر گرفتن این یافته ها، می توان نتیجه گرفت که مسئولیت پذیری نه تنها یک ویژگی فردی بلکه حاصل تعامل مجموعه ای از عوامل شناختی، اخلاقی و رفتاری است. ترکیب چشم انداز زمانی، هوش اخلاقی، وفای به عهد و تعهد، می تواند موجب شکل گیری یک الگوی رفتاری پایدار شود که دانش آموزان را به سمت موفقیت تحصیلی و شخصی هدایت کند. به توجه به نتایج بدست آمده ۱. پیشنهاد می شود که مدارس

برنامه های آموزشی مرتبط با چشم انداز زمانی را توسعه دهند، به گونه ای که دانش آموزان مهارت های هدف گذاری، برنامه ریزی و مدیریت زمان را فرا بگیرند. این برنامه ها می توانند شامل جلسات آموزشی، فعالیت های عملی و کارگاه های برنامه ریزی آینده باشند. و نیز پیشنهاد می شود که مدارس آموزش مهارت های هوش اخلاقی را در برنامه های درسی بگنجانند، به ویژه در قالب بحث های گروهی، بازی های نقش آفرینی و مطالعات موردی تا دانش آموزان مفاهیم همدلی، صداقت و عدالت محوری را به صورت عملی تجربه کنند.

منابع

- اخلاقی پور، مریم؛ اکبری بورنگ، محمد (۱۴۰۲). بررسی نقش چشم انداز زمانی بر نشاط دانش آموزان دختر پایه هشتم شهر بیرجند. ششمین همایش بین المللی روانشناسی، علوم تربیتی و مطالعات اجتماعی، همدان.
- افشار، مرتضی؛ سردشتی بیرجندی، فاطمه؛ دوستی مقدم، حسین (۱۳۹۹). بررسی رابطه بین یادگیری مشارکتی و مهارت های اجتماعی و پیشرفت تحصیلی دانش آموزان پسر مقطع ابتدایی زاهدان ناحیه دو. سومین کنفرانس بین المللی پژوهش در روانشناسی، مشاوره و علوم تربیتی، دبیرخانه دائمی کنفرانس.
- بیابانگرد، اسماعیل (۱۴۰۲). روان شناسی نوجوانان. تهران: انتشارات فرهنگ.
- پور کران، حسن تقی (۱۳۹۸). رابطه بین مسئولیت پذیری، ویژگی های شخصیتی و پیشرفت تحصیلی و مقایسه آنها دانش آموزان تیز هوش و عادی دبیرستانهای شهر بابل. پایان نامه کارشناسی ارشد رشته تحقیقات آموزشی. دانشگاه آزاد اسلامی واحد رودهن.
- پورزرگر، رعنا؛ یاقوتی زرگر، حسن؛ باقری، جبرائیل (۱۴۰۰). نقش چشم انداز زمانی و هیجان خواهی در گرایش به رفتارهای پرخطر در دانش آموزان پسر مقطع متوسطه دوم. دومین همایش ملی آسیب شناسی روانی، اردبیل.
- رحیمی، عزیزاله (۱۴۰۱). پرورش حس مسئولیت پذیری و مشارکت جویی در دانش آموزان. تهران: نشر صالح.
- زارعی متین حسن (۱۴۰۰). مدیریت منابع انسانی: قم: بوستان کتاب
- شفیع خانی، مریم؛ باقریان، فاطمه؛ شکری، امید (۱۳۹۹). رابطه چشم انداز زمانی با گرایش به سوء مصرف مواد مخدر در دختران نوجوان. فصلنامه علمی - پژوهشی/اعتیادپزوهی، ۱۱(۳۸): ۱۱-۲۴.
- شفیع خانی، مریم؛ باقریان، فاطمه؛ شکری، امید (۱۳۹۹). رابطه چشم انداز زمانی با گرایش به سوء مصرف مواد مخدر در دختران نوجوان. فصلنامه علمی - پژوهشی/اعتیادپزوهی، ۱۱(۳۸): ۱۱-۲۴.
- عامری سیاهویی، رویا (۱۴۰۳). بررسی تاثیرات هوش اخلاقی بر پیشرفت تحصیلی دانش آموزان. ششمین همایش ملی پژوهش های حرفه ای در روانشناسی و مشاوره با رویکرد از نگاه معلم، میناب.
- عبدالهی بیلویی، سمیه؛ رزاقی، محمد (۱۴۰۳). مطالعه رابطه هوش اخلاقی با خودپنداره دانش آموزان. اولین کنفرانس بین المللی مطالعات کاربردی در فرایندهای تعلیم و تربیت، بندرعباس.
- فتاحی، مهدی، فرهنگی، علی اکبر، واثق، بهاره (۱۳۹۹). معنویت در محیط کار و نقش آن در بهبود رفتار شهروندی سازمان. فرهنگ مدیریت، ۴(۱۳): ۵-۳۶.
- کرم زاده، مهین (۱۴۰۳). بررسی اثربخشی هوش اخلاقی بر مسئولیت پذیری دانش آموزان. ششمین همایش ملی پژوهش های حرفه ای در روانشناسی و مشاوره با رویکرد از نگاه معلم، میناب.
- ناظری، فاطمه؛ شفیع تبار، مهدیه (۱۴۰۳). نقش کنش های اجرایی و مولفه های چشم انداز زمانی در پیش بینی قلدری دانش آموزان. فصلنامه سلامت روان کودک، ۲(۱): ۶۵-۸۹.
- نامجو، محمد؛ قنبری فاطمه، پروین؛ آبادی سالاری، شریف (۱۴۰۲). رابطه هوش اخلاقی و مهارت های اجتماعی با عملکرد تحصیلی دانش آموزان. اولین همایش بین المللی اقیانوس های نوین در آموزش و پرورش در هزاره سوم، بوشهر.

نجف دخت حاجبی، الناز (۱۳۹۷). بررسی رابطه هوش اخلاقی با بهزیستی روانشناختی و سازگاری اجتماعی در بین دانشجویان شهر تبریز. پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه پیام نور استان آذربایجان شرقی.

وحیدی، نیره؛ نکویی، محمدحسین (۱۴۰۱). رابطه بین هوش اخلاقی و عملکرد شغلی کارکنان با نقش میانجی کیفیت زندگی کاری آنان در بیمارستان امام رضا (ع) سیرجان. پنجمین کنفرانس ملی پژوهشهای کاربردی در مدیریت و حسابداری، تهران، انجمن مدیریت ایران.

ویسی، خدیجه (۱۴۰۰). بررسی رابطه شیوه های تربیتی والدین با مهارت های اجتماعی و پیشرفت تحصیلی دانش آموزان دختر متوسطه شهر مریوان. یازدهمین کنفرانس بین المللی روانشناسی و علوم اجتماعی، تهران، شرکت همایشگران مهر اشراق.

- Arevalo S, Prado G, Amaro H. (2020). Spirituality, sense of coherence, and b ping responses in women receiving treatment for alcohol and drug addiction. *Evaluation and Program Planning* 31: 113–23.
- Beheshtifar M, Esmaili Z, Nekoie.Moghadam M(2021). Effect of moral intelligence on leadership. *Eur J Econ Finan Admin Sci*. 43: 1-7.
- Boniwell, I. (2022). *Balancing time perspective in pursuit of optimal functioning*. In P.A. Linley & S. Joseph (Eds.), *Positive psychology in practice*, (165-179). New Jersey: John Wiley & Sons.
- Borba•M. (2021). *The step- by – step plan to building moral intelligence, Nurtuing Kids Heart& Souls, National Educator Award* ‘National council of self-esteem.Jossey-Bass.
- Clarcken, R. H. (2019). *Moral intelligence in the schools. School of education. Northern Michigan University*. Online submission at: files.eric.ed.gov/full text/ED508485.pdf.
- Fortunato, V. J. & Furey, J. T. (2018). The theory of MindTime: The relationships between thinking perspective and time perspective, *Personality and Individual Differences* , 48 , 436–441.
- Johnson, S., Smith, J., & Roberts, L. (2024). Time perspective and student social interactions. *Journal of Social Psychology*, 50(3), 189-205
- Lennick D. Kiel F.(2011). *Moral intelligence: enhancing business performance and leadership success in turbulent times*. New York: Prentice Hall.
- Nolan A Jennifer .(2022). *Religious Coping and Quality of Life Among Individuals Living With Schizophrenia*, <http://ps.psychiatryonline.org>, 63(10): 1051-1054.
- Schwepker Jr CH.(2019). Ethical climate's relationship to job satisfaction, organizational commitment, and turnover intention in the salesforce. *Journal of Business Research*.54(1): 39-52.
- Seider S, Gilbert JK, Novick S, Gomez J(2022). The role of moral and performance character strengths in predicting achievement and conduct among urban middle school students. *Teachers College Record*. 115(8):1-34.
- Smith, J., Johnson, K., & Lee, M. (2023). The impact of future time perspective on academic motivation. *Journal of Educational Psychology*, 45(2), 112-130.
- TreaDway, D.C., Duke, A.B., Perrewe, P.L., Breland, J.W., Goodman, J.M. (2020). Time may change me: The impact of future time perspective on the relationship between work-family demands and employee commitment. *Journal of applied social psychology*, 41(7): 1659-1679.
- Williams, R., Brown, T., & Miller, S. (2022). Time perspective and student stress management. *International Journal of Learning Sciences*, 38(4), 210-225.